

ISSN: 2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

ВЕСТНИК ЮРИСТА * LAWYER HERALD

ҲУҚУҚИЙ, ИЖТИМОИЙ, ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ

CYBERLENINKA

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN 2181-9416
Doi Journal 10.26739/2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

5 СОН, 1 ЖИЛД

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 5, ВЫПУСК 1

LAWYER HERALD

VOLUME 5, ISSUE 1

TOSHKENT-2021

МУНДАРИЖА

КОНСТИТУЦИЯВИЙ ҲУҚУҚ. МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ.
МОЛИЯ ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ

1. РАХМАНОВ Абдумухтор Режжаббаевич

МАРКАЗИЙ ОСИЁДА ИСЛОМ МОЛИЯ ҲУҚУҚИ: ТАРИХИ ВА БУГУНГИ КУН

ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ.
ОИЛА ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ

2. ЭРКАБАЕВА Шахноза Икромжоновна

РАЗНООБРАЗИЕ ОРГАНИЗАЦИОННЫХ И ПРАВОВЫХ ФОРМ - АНАЛОГИ
ОГРАНИЧЕННОГО ПАРТНЕРСТВА (LIMITED PARTNERSHIP) 15

МЕҲНАТ ҲУҚУҚИ. ИЖТИМОИЙ ТАЪМИНОТ ҲУҚУҚИ

3. ТОШОВ Мухаммад Ражабович

КОРХОНА ТУГАТИЛГАНЛИГИ АСОСИГА КЎРА МЕҲНАТ ШАРТНОМАСИНИ БЕКОР
ҚИЛИШНИНГ АЙРИМ МАСАЛАЛАРИ 24

ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИ, ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ.
КРИМИНОЛОГИЯ. ЖИНОЯТ-ИЖРОИЯ ҲУҚУҚИ

4. ТУРГУНБОЕВ Элбекжон Одилжонович

ЖАЗОДАН ОЗОД ҚИЛИШНИ БЕЛГИЛОВЧИ ЖИНОЯТ ҚОНУНИ
НОРМАЛАРИНИНГ РИВОЖЛАНИШ ТАРИХИ 32

5. ХАЙДАРОВ Мирислом Мирджаббарович

ЖИНОЯТ ҚОНУНЧИЛИГИДА ОЗОДЛИКНИ ЧЕКЛАШ ЖАЗОСИ
ВУЖУДГА КЕЛИШИНИНГ РЕТРОСПЕКТИВ ТАҲЛИЛИ 39

6. АБДУҚОДИРОВ Фарходжон Фахритдин ўғли

ЖИНОЯТ МОТИВИ ВА МАҚСАДИНИНГ ТАЛОНЧИЛИКНИ КВАЛИФИКАЦИЯ
ҚИЛИШДАГИ АҲАМИЯТИ 47

7. ДЖУРАЕВА Анора Заппаровна

СОВРЕМЕННЫЕ КОНЦЕПЦИИ ПРОФИЛАКТИКИ ПРАВОНАРУШЕНИЙ
НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ 54

ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИ. КРИМИНАЛИСТИКА, ТЕЗКОР-ҚИДИРУВ ҲУҚУҚ
ВА СУД ЭКСПЕРТИЗАСИ

8. НОРОВА Насиба Аазматовна

ПРОЦЕССУАЛЬНЫЙ СТАТУС ПЕДАГОГА И ПСИХОЛОГА КАК
УЧАСТНИКОВ, ОБЕСПЕЧИВАЮЩИХ ИНТЕРЕСЫ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ
В УГОЛОВНОМ ПРОЦЕССЕ 61

9. САМАТОВ Тўлқин Азизович

НОДАВЛАТ СУД ЭКСПЕРТИЗАСИ ҚОНУН ҲИМОЯСИДА ОЛДИНГИ САФДА 69

10. ХАСАНОВ Шавкатбек Хайбатуллаевич	75
ЭКСПЕРТИЗА ЙЎЛИ БИЛАН ОЛИНГАН ДАЛИЛЛАРНИНГ ИШОНЧЛИЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ.....	75

ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

11. ЮНУСОВ Ҳайдарали САРАХСИЙНИНГ ХАЛҚАРО-ҲУҚУҚИЙ ҚАРАШЛАРИ ЁХУД ЎЗБЕКИСТОН – ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ВАТАНИ	83
12. ҒАФУРОВ Асқар Бойисович ИНСОН ҲУҚУҚ ВА ЭРКИНЛИКЛАРИНИ ТАЪМИНЛАШНИНГ КОНСТИТУЦИЯВИЙ-ҲУҚУҚУҚИЙ КАФОЛАТЛАРИ	95
13. АЗХОДЖАЕВА Роза Алтыновна СОВРЕМЕННЫЕ КОНЦЕПЦИИ ПРАВА НА ОХРАНУ ЗДОРОВЬЯ В МЕЖДУНАРОДНОМ ПРАВЕ И ИХ ОБЕСПЕЧЕНИЕ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН.....	101
14. ARSLONOVA Robiya ACHIEVEMENTS AND PRIORITY AREAS OF HUMAN RIGHTS EDUCATION IN UZBEKISTAN	109
15. ПУЛАТОВА Нодирахон Собиржоновна ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИНИ ҲИМОЯ ҚИЛИШДА ЭЛЕКТРОН ОДИЛ СУДЛОВ ВА СУД ҲУЖЖАТЛАРИ	117

ҲУҚУҚИЙ АМАЛИЁТ

16. ҲАМРОҚУЛОВ Синдор Бобомурод ўғли ЖИСМОНИЙ ВА ЮРИДИК ШАХСЛАРНИНГ МУРОЖААТЛАРИ БИЛАН ИШЛОВЧИ ХОДИМЛАР МАЛАКАСИНИ ОШИРИШНИНГ АҲАМИЯТИ.....	127
--	-----

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ ВЕСТНИК ЮРИСТА LAWYER HERALD

ГАФУРОВ Асқар Бойисович

Ўзбекистон Республикаси Конституциявий суди
раисининг ўринбосари, юридик фанлар номзоди, доцент
E-mail:askargafurov@mail.ru

ИНСОН ҲУҚУҚ ВА ЭРКИНЛИКЛАРИНИ ТАЪМИНЛАШНИНГ КОНСТИТУЦИЯВИЙ-ҲУҚУҚҲУҚИЙ КАФОЛАТЛАРИ

For citation (иқтибос келтириш учун, для цитирования): ГАФУРОВ А.Б. Инсон ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлашнинг конституциявий-ҳуқуқий кафолатлари // Юрист ахборотномаси – Вестник юриста – Lawyer herald. № 5 (2021) Б. 95-100.

 5 (2021) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2021-5-12>

АННОТАЦИЯ

Мақолада “Ўзбекистон Республикасининг Конституциявий суди тўғрисида”ги Конституциявий қонундаги асосий қоидалар, уларнинг мазмуни ва моҳияти таҳлил қилинган. Янги қонунда Конституциявий суд ваколатларининг кенгайтирилиши, конституциявий шикоят институтининг жорий этилиши мамлакатда конституциявий одил судловнинг ривожланишида янги даврни бошлаб бериши ҳамда инсон ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлашнинг конституциявий-ҳуқуқий кафолатларини мустаҳкамлаши асослаб берилган.

Калит сўзлар: Ўзбекистон Республикаси Конституциявий суди, Конституция ва қонун устуворлиги, конституциявий одил судлов, конституциявий шикоят институти.

ГАФУРОВ Асқар Бойисович,

Заместитель председателя Конституционного суда
Республики Узбекистан,
кандидат юридических наук, доцент
E-mail:askargafurov@mail.ru

КОНСТИТУЦИОННО-ПРАВОВЫЕ ГАРАНТИИ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ПРАВ И СВОБОД ЧЕЛОВЕКА

АННОТАЦИЯ

В статье анализируются основные положения Конституционного закона «О Конституционном суде Республики Узбекистан», их содержание и сущность. Новый закон предусматривает, что расширение полномочий Конституционного суда, введение института конституционного обжалования открывает новую этап в развитии конституционного правосудия в стране, укрепляет конституционно-правовые гарантии обеспечения прав и свободы человека.

Ключевые слова: Конституционный суд Республики Узбекистан, верховенство Конституции и закона, конституционное правосудие, институт конституционной жалобы.

Askar Gafurov,
PhD (in Law)
Deputy Chairman of the Constitutional Court
of the Republic of Uzbekistan
E-mail: askargafurov@mail.ru

CONSTITUTIONAL LEGAL GUARANTEES OF ENSURING HUMAN RIGHTS AND FREEDOMS

ANNOTATION

The article analyzes the main provisions of the Constitutional Law “Of the Constitutional Court of the Republic of Uzbekistan”, their content and essence. The new law provides that the expansion of the powers of the Constitutional Court, the introduction of the institution of constitutional appeal opens a new stage in the development of constitutional justice in the country, strengthens the constitutional and legal guarantees for ensuring human rights and freedom.

Keywords: Constitutional court of the Republic of Uzbekistan, supremacy of the Constitution and the law, constitutional justice, institution of constitutional complaint.

Барча мамлакатларда Конституция устуворлиги ва инсоннинг асосий ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилиш каби демократик тамойилларни таъминлаш кўп жиҳатдан конституциявий назорат институтининг самарали фаолиятига боғлиқ. Конституциявий назорат институти замонавий демократик давлатнинг муҳим институти ҳисобланади.

Ўзбекистонда конституциявий назорат институтини ривожлантириш жамиятни демократлаштириш, конституциявий қонунийликни мустаҳкамлашга ва инсон ҳуқуқларини ишончли ҳимоя қилишни кафолатлашга қаратилган. Утган давр мобайнида конституциявий назоратни амалга ошириш, конституциявий судлов ишларини юритишни такомиллаштириш, конституциявий одил судлов самарадорлигини оширишнинг мустаҳкам ҳуқуқий асослари яратилган.

Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси ижросини таъминлаш ҳамда инсон ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилиш механизмларини янада такомиллаштириш мақсадида 2020 йил 22 июнда Инсон ҳуқуқлари бўйича Ўзбекистон Республикасининг Миллий стратегияси тасдиқланган эди. Миллий стратегияни амалга ошириш бўйича “Йўл харитаси”да қонун нормаларининг Конституцияга мувофиқлигини ўрганиш юзасидан Конституциявий судга мурожаат қилиш тартибини соддалаштириш, унинг субъектлари доирасини кенгайтириш бўйича чора-тадбирлар белгиланган.

Мазкур стратегик ҳужжатларнинг ижроси ўлароқ, 2021 йил 27 апрелда “Ўзбекистон Республикаси Конституциявий суди тўғрисида”ги янги Конституциявий қонун қабул қилинди [1]. Ушбу қонунда мамлакатимизда конституциявий назоратни янада такомиллаштириш ва фуқароларнинг конституциявий ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тизимини мустаҳкамлашга қаратилган принципал жиҳатдан янги қоидалар ўз аксини топган.

Янги қонун инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тизимида Конституциявий суднинг ролини янада оширишга қаратилган бўлиб, унда Конституциявий судга мурожаат қилиш ҳуқуқига эга бўлган субъектлар қаторига Инсон ҳуқуқлари бўйича Миллий марказ, Олий Мажлиснинг Инсон ҳуқуқлари бўйича вакили (омбудсман) ўринбосари – Бола ҳуқуқлари бўйича вакил, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Тадбиркорлик субъектларининг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш бўйича вакил киритилди. Конституциявий назорат субъектлари доирасининг кенгайтирилиши, шубҳасиз, Конституциявий суднинг инсон ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилиш

соҳасидаги ролини янада оширишга, айниқса бола ҳуқуқларини ҳамда тадбиркорлик субъектларининг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш тизимини янги даражага олиб чиқишига хизмат қилади.

Хорижий мамлакатлар конституциявий назорат институтларининг фаолиятида инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш функциясини амалга оширишга тобора кўпроқ эътибор берилмоқда. Ривожланган демократик давлатларда инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилишда кенг маънода фуқаролар ва юридик шахсларга конституциявий судлов органига шикоят билан мурожаат қилиш сифатида тушуниладиган конституциявий одил судловга эга бўлиш масаласига алоҳида эътибор қаратилади. Зеро, инсон ҳуқуқ ва эркинликларини ишончли ҳимоя қилиш учун фуқароларга конституциявий судга шикоят билан мурожаат қилиш ҳуқуқининг таъминланиши муҳим аҳамият касб этади.

Ҳеч муболоғасиз айтиш мумкинки, қонуннинг энг муҳим жиҳати мамлакатимизда конституциявий шикоят институтининг жорий этилишидир. Қонун билан Конституциявий судга фуқаролар ва юридик шахсларнинг конституциявий ҳуқуқлари бузилганлиги тўғрисидаги шикоятлар бўйича муайян ишда қўлланилган қонунларнинг конституциявийлигини аниқлаш ваколати юклатилди. Қонунда фуқаролар ва юридик шахсларнинг муайян ишда қўлланилган қонуннинг Конституцияга мувофиқлигини аниқлаш тўғрисидаги шикоятлари, агар суд орқали ҳимоя қилишнинг бошқа барча воситаларидан фойдаланиб бўлинган бўлса, судда ишни кўриб чиқиш тугаган кундан эътиборан бир йилдан кечиктирмай берилиши ҳақидаги норма мустаҳкамлаб қўйилди.

Конституциявий шикоятнинг мазмуни ва моҳияти фуқароларнинг конституциявий назорат органига ҳуқуқ ва эркинликларини бузаётган қонуннинг конституциявийлигини текшириш талабида намоён бўлади. Конституциявий шикоят институти суд ҳимоясигина эмас, балки қонунларнинг конституциявийлигини таъминлаш воситасидир.

Хорижий мамлакатлар конституциявий судлари амалиёти шуни кўрсатмоқдаки, фуқароларнинг Конституциявий судга қилган мурожаатларини аксарият қисми асоссиз ёки қонунда белгиланган тартиб ва мезонларга зид бўлади. Шу боис, кўплаб мурожаатлар дастлабки кўриб чиқиш жараёнида сараланиб, кўриб чиқмасдан қолдирилади. Масалан, ҳар йили Германия Конституциявий судига ўртача 5 минг шикоят келиб тушади [2]. Россияда эса бу кўрсаткич 14-15 мингга ташкил этади [3]. Айни пайтда мурожаатларнинг аксарияти дастлабки тарзда ўрганиш жараёнида рад этилади. Жумладан, Германия Федерал Конституциявий судига фуқаролардан келиб тушган мурожаатларнинг ўртача 1,5 фоизи суд мажлисида кўриб чиқилади, холос [2]. Словения Конституциявий судида эса 95,6 фоиз ҳолатда мурожаатчиларга уларнинг шикоятини кўриб чиқиш рад этилган [4 Б.154].

Конституциявий шикоят институтининг жорий этилиши, ўз навбатида, Конституциявий судда иш ҳажмининг ортишига олиб келади. Қонунда ушбу жараёни тартибга солиш, конституциявий шикоятларни бериш тартиби ва уларга қўйиладиган талабларни аниқ белгилаб қўйишни тақозо қилади. Шу боис, Қонуннинг 86-моддасида хорижий мамлакатлар тажрибасидан келиб чиқиб, муайян ишда қўлланилган қонун билан ҳуқуқлари бузилганлиги юзасидан шикоят билан фуқаролар ва юридик шахслар Конституциявий судга мурожаат қилиш ҳуқуқи доираси аниқ белгилаб қўйилди. Яъни, фуқаролар ва юридик шахслар фақат қонун билан уларнинг конституциявий ҳуқуқлари бузилганлиги юзасидан мурожаат қилиши мумкин. Бундай шикоятлар суднинг барча бошқа ҳимоя чоралари қўлланилган, ишни кўриб чиқиш тугаган кундан бошлаб бир йилдан кечиктирмай берилиши керак. Шунингдек, мурожаатда судда ҳимоя қилишнинг барча шаклларида фойдаланилганлиги кўрсатилган бўлиши керак. Фуқаронинг шикояти бўйича умумий судларнинг барча босқичларида кўрилганлиги амалда барча ҳуқуқий имкониятлардан фойдаланиб бўлинганлигини англатади.

Конституциявий шикоятнинг мазмуни ва моҳияти фуқароларнинг конституциявий назорат органига ҳуқуқ ва эркинликларини бузаётган қонуннинг конституциявийлигини текшириш талабида намоён бўлади. Шуни эътироф этиш керакки, аввалги қонунга мувофиқ фуқароларнинг Конституциявий судга мурожаат қилиш ҳуқуқи билвосита таъминланган эди. Яъни, фуқароларнинг мурожаатида кўтарилган масала Конституциявий суднинг камида уч нафар судьяси томонидан асосли деб топилган тақдирда ушбу

масала судьяларнинг ташаббуси билан суд муҳокамасига киритилиши мумкин бўлган. Бироқ, судьялар томонидан суд мажлисига масала киритилиши ва унинг муҳокамасида иштирок этиши судьянинг холислик тамойилига зид келади. Хорижий мамлакатлар конституциявий суди судьяларига бундай ҳуқуқ берилмаганлиги бежиз эмас. Шу боис, Конституциявий суд судьяларининг ташаббуси билан суд муҳокамасига масала киритиш ҳуқуқи қонундан чиқарилди.

Конституциявий шикоят институти нафақат суд ҳимояси, балки қонун ҳужжатлари сифати ва самарадорлигини оширишга ҳамда мамлакатда конституциявийликни таъминлаш, шунингдек конституциявий шикоят институтининг аҳамияти фақат фуқароларни конституциявий одил судловга бўлган ҳуқуқларини таъминлаш билан чекланиб қолмайди, балки қонун ҳужжатлари сифатини ошириш, уларнинг конституциявийлигини таъминлаш, жамиятни демократлаштириш, фуқароларнинг ҳуқуқий маданиятини юксалтиришга хизмат қилиши билан ҳам аҳамиятлидир. Фуқароларга ўз ҳуқуқларини Конституциявий судда ҳимоя қилиш имкониятининг берилиши конституциявий ҳуқуқ назариясининг ривожлантириши билан ҳам муҳим аҳамият касб этади.

Маълумки, Конституциявий суд коллегиял орган бўлиб, унинг ваколатига тааллуқли масалалар барча судьяларнинг иштирокида суд мажлисида кўриб чиқиб, ҳал қилинади. Конституциявий суд қарор қабул қилиши учун унинг мажлисида судьялар умумий сонининг камида тўртдан бир қисми иштирок этиши шарт. Конституциявий шикоят институтининг жорий этилиши, судьяларнинг иш ҳажми ортишига олиб келади. Бу ўз навбатида Конституциявий суд таркибини кенгайтиришни долзарб масала сифатида кун тартибига қўяди.

Суд ҳокимиятининг мустақиллигига оид халқаро стандартларга мувофиқ судьяларнинг мустақиллиги уларнинг ваколат муддатига ҳам боғлиқ. Аксарият хорижий мамлакатларда Конституциявий суд таркиби 9 нафар судьядан иборат, аҳолиси кўп бўлган бўлган айрим давлатларда эса судьялар сони 11-18 нафарни ташкил этади. Хорижий мамлакатлар тажрибасидан келиб чиқиб ҳамда судда иш ҳажмининг кескин ошиб кетишини эътиборга олиб, Конституциявий суд таркиби қонунда 9 нафар судьядан иборат этиб белгиланди.

Хорижий мамлакатларда Конституциявий суд судьялари бир марта, айрим давлатларда икки марта 6 йилдан 15 йилгача бўлган муддатга сайланади. Масалан, Испания, Италия, Португалия, Польша, Руминияда судьялар бир марта 9 йилга сайланади, Германия, Венгрия, Словакия, Туркияда бир марта 12 йилга сайланади. Нисбатан қисқа муддатга (5-6 йил) сайланадиган судьялар қоида тариқасида бир ёки икки марта қайта сайланиши мумкин.

Хорижий тажрибадан келиб чиқиб, қонунда Конституциявий суд судьясининг ваколат муддатлари ва қайта сайланиш ҳуқуқлари ўзгартирилди. Яъни, Конституциявий суд судьяси биринчи марта беш йилга, навбатдаги муддатга сайланганида ўн йилга сайланади. Айни бир шахс икки мартадан ортиқ судья этиб сайланиши мумкин эмас. Шу билан бирга Конституциявий суд раиси ва унинг ўринбосарини қайта сайланишига чеклов белгиланди. Конституциявий суд раиси ва унинг ўринбосари Конституциявий суд томонидан судьялар орасидан беш йил муддатга сайланади. Агар, уларнинг судьялик ваколатлари муддати тугашига беш йилдан кам қолган бўлса, улар қолган муддатга сайланади. Айни бир шахс Конституциявий суд раиси ёки унинг ўринбосари этиб икки муддатдан ортиқ сайланиши мумкин эмас.

Ўзбекистон Республикаси Конституциявий судининг асосий вазифаси кейинги назоратни амалга оширишдан иборат, яъни конституциявий назорат қабул қилиниб, кучга кирган қонун ҳужжатларига нисбатан амалга оширилади. Айни пайтда 2017 йил 31 майда қабул қилинган “Ўзбекистон Республикаси Конституциявий суди тўғрисида”ги Конституциявий қонунда биринчи марта конституциявий назоратнинг янги тури - дастлабки конституциявий назорат киритилган эди.

Конституциявий судга конституциявий қонунларнинг, халқаро шартномаларни ратификация қилиш тўғрисидаги қонунларнинг Конституцияга мувофиқлигини улар Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан имзолангунга қадар ўрганиш билан

боғлиқ қўшимча ваколатлар юклатилган. Янги назорат турининг киритилиши билан ҳал қилиниши лозим бўлган муайян муаммони юзага чиқарди.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясига кўра Президент қонунни бир ойлик муддатда имзолаши ва эълон қилиши керак. “Ўзбекистон Республикаси Конституциявий суди тўғрисида”ги Конституциявий қонунга мувофиқ суд етти кундан кечиктирмай ишни кўриб чиқишга қабул қилади ва уч ой муддат ичида кўриб чиқиб, қарор қабул қилади. Кўриниб турибдики, икки қонундаги муддатлар ўртасида тафовут бор. Шунга кўра, янги конституциявий қонуннинг 83-моддасида Ўзбекистон Республикасининг Президенти томонидан имзолангунига қадар конституциявий қонун ва халқаро шартномани ратификация қилиш тўғрисидаги қонуннинг конституциявийлигини текшириш тўғрисидаги ишлар бўйича Конституциявий суд тегишли ҳужжатлар олинган кундан эътиборан ўн беш кундан кечиктирмай қарор қабул қилиши белгилаб қўйилди.

Конституциявий суднинг айрим ваколатлари “Ўзбекистон Республикасининг Конституциявий суди тўғрисида”ги Конституциявий қонунда ўз аксини топмаган эди. Жумладан, Ўзбекистон Республикасининг “Прокуратура тўғрисида”ги Қонунининг 13-моддасига биноан Бош прокурор буйруқларининг ва бошқа ҳужжатларининг (индивидуал хусусиятга эга бўлган ҳужжатлар бундан мустасно) ёки улар бир қисмининг Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси ва қонунларига зид бўлса, Конституциявий суднинг қарори асосида бекор қилиниши белгиланган бўлиб, ушбу ваколат “Ўзбекистон Республикасининг Конституциявий суди тўғрисида”ги Конституциявий қонунда ўз аксини топмаган эди. Мазкур ҳуқуқий бўшлиқни бартараф этиш мақсадида конституциявий қонуннинг 87-моддасида Бош прокурор буйруқлари ва бошқа ҳужжатларининг Конституцияга ва қонунларга мувофиқлигини аниқлаш тўғрисидаги ишларни кўриш тартиби белгилаб қўйилди. Бинобарин, Бош прокурорнинг Конституциявий суд қарорига кўра Конституция ва қонунларга мувофиқ эмас, деб топилган буйруғи ва бошқа ҳужжати ўзининг амал қилишини тугатади. Бош прокурор Конституциявий суднинг қарори асосида тегишли ҳужжатини бир ойдан кечиктирмай Конституция ва қонунларга мувофиқлаштириши керак.

Қонунда Конституциявий суд қарорларининг турлари ва уларни қабул қилиш, эълон қилиш ва кучга киритиш тартиби ҳамда қарорнинг юридик кучи тўғрисидаги нормалар ҳам ўз аксини топган. Конституциявий суднинг ҳужжатлари барча давлат органлари, нодавлат нотижорат ташкилотлари, корхоналар, муассасалар, ташкилотлар, мансабдор шахслар ва фуқаролар учун мажбурийдир. Конституциявий суд қарори қатъий ва унинг устидан шикоят қилиш мумкин эмаслиги, суд қарори билан Конституцияга зид деб топилган норматив-ҳуқуқий ҳужжат ўзининг амал қилишини тугатиши белгиланди. Шу билан бирга Конституцияга мувофиқ эмас деб топилган норматив-ҳуқуқий ҳужжат асосида қабул қилинган давлат органларининг қарорлари ҳам ҳақиқий эмас, деб ҳисобланади. Конституцияга мувофиқ эмас деб топилган норматив-ҳуқуқий ҳужжат асосида қарорлар қабул қилган давлат органлари уларни бир ой ичида қайтадан кўриб чиқиши талаб этилади.

Маълумки, Конституциявий суд судлов ишларини юритиш орқали конституциявий назоратни амалга оширади. Таъкидлаш жоизки, конституциявий суд ишларини юритишнинг процессуал жиҳатлари фуқаролик, жиноят ва маъмурий судлов процессуал қонунчилигидаги каби батафсил тартибга солинмаган. Судда иш юритишнинг процессуал қоидалари Конституциявий суднинг ўзи томонидан тасдиқланган Регламент билан белгиланган эди.

Хорижий мамлакатлар тажрибасига эътибор қаратадиган бўлсак, процессуал қоидалар қонун билан тартибга солинганлигини кўриш мумкин. Зеро, суд ишларини юритишнинг процессуал қоидалари бевосита инсон ҳуқуқларини амалга ошириш билан боғлиқ ва шунинг учун ҳам бундай нормалар қонун даражасида белгиланиши мақсадга мувофиқ ҳисобланади. Шунга кўра, янги конституциявий қонунда судлов ишларини юритишнинг процессуал қоидалари батафсил тартибга солинди. Чунончи, қонунда Конституциявий судга мурожаат қилиш, мурожаатни дастлабки кўриб чиқиш, ишни кўриб чиқиш учун қабул қилиш, суд ишларини юритишнинг иштирокчилари, уларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари, суд муҳокамаси, суд мажлиси баённомаси, процессуал муддатлар,

суд чiqимлари ва харажатларни qоплаш тартиби, айрим турдаги ишлар буйича иш юритишнинг хусусиятлари каби процессуал нормалар ўз аксини топган.

Хулоса қилиб айтадиган бўлсак, “Ўзбекистон Республикаси Конституциявий суди тўғрисида”ги янги Конституциявий қонуннинг қабул қилиниши мамлакатимизда конституциявий назоратни кучайтиришга, қонунийликни мустақамлашга, конституциявий судлов ишларини юритишни такомиллаштиришга ва пировард натижада, фуқароларнинг Конституцияда белгиланган ҳуқуқ ва эркинликларини ишончли ҳимоя қилишга хизмат қилади. Фуқаролар ва юридик шахсларнинг Конституциявий судга тўғридан- тўғри мурожаат қилиш ҳуқуқининг берилиши мамлакатни янада демократлаштириш, инсон ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлашнинг конституциявий-ҳуқуқий кафолатларини мустақамлаш йўлида қўйилган жиддий қадам бўлди.

Иқтибослар/Сноски/References::

1. 2021 йил 27 апрелдаги “Ўзбекистон Республикаси Конституциявий суди тўғрисида”ги ЎРҚ-687-сон Конституциявий қонун // <https://www.lex.uz/docs/5391934>
2. Германия Федерал Конституциявий судининг расмий веб-сайти. https://www.bundesverfassungsgericht.de/DE/Verfahren/Jahresstatistiken/2019/statistik_2019_node.html
3. Россия Федерацияси Конституциявий судининг расмий веб-сайти. <http://www.ksrf.ru/ru/Petition/Pages/StatisticNew.aspx>
4. Крамбергер М. «Конституционная жалоба в юриспруденции Конституционного Суда Республики Словения». Конституционное правосудие. Вестник Конференции органов конституционного контроля стран молодой демократии. Выпуск